

CENGİZ TUNCER'İN *HACİZLİ TOPRAK* ROMANINDA KÖYCÜ SÖYLEMİN YANSIMALARI*

Merve YILMAZ -Emel HİSARCIKLILAR**

Öz

Tanzimat dönemi ile Türk edebiyatına giren roman türü sadece bireysel meseleleri değil, aynı zamanda topluma dair meseleleri de kapsayan geniş bir anlatıya sahiptir. 1980'li yıllara kadar Türk toplumunun önemli bir kısmı köylerde ve kırsal alanlarda yaşamıştır. Bu nedenle köy ve köylü hayatı, romanın ana izleklerinden biri haline gelmiştir. Köyde yaşamın getirdiği zorluklar, feodal yapının baskısı altında ezilen köylüler, ağa, muhtar, jandarma ve eşrafın en nihayetinde toplumsal düzenin köylü ile çatışması; köylünün yoksulluk, sanayileşme ve toplumsal çarkın dışı parçaları ile mücadelesi romanların temel izleği olmasına yardımcı olmakta, kurgunun işlenişine katkı sağlamaktadır. Cumhuriyet'i kuran kadrolar köylüleri yalnızca ekonomik bir organ olarak görmemiştir. Onlar için köylü, modernleşme sürecinin en önemli figürlerindedir.

DP'nin iktidara gelmesiyle köycü politikalar ve söylemler değişime uğramış, bu durum dönemin romanlarını etkilemiştir. Bu bağlamda, köycü söylemin örneklerinden biri olarak değerlendirilebilecek Cengiz Tuncer'in *Hacizli Toprak* (1960) adlı romanı, bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Cengiz Tuncer köylüleri, realitelerine uygun olarak kaleme almaktadır. Çalışmanın amacı, köycü söylemin edebî metinlerdeki yansımaları Cengiz Tuncer'in *Hacizli Toprak* (1960) romanı aracılığıyla incelemektir. Bu doğrultuda, çalışmada önce romanda köy ve köylünün ele alınış biçimi analiz edilmiş, köylülerin yaşadığı mağduriyetler ve bu mağduriyetler sonucunda gelişen başkaldırı anlatılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Köy edebiyatı, roman, söylem, köycü söylem, Cengiz Tuncer.

REFLECTIONS OF PEASANT DISCOURSE IN CENGİZ TUNCER'S *HACİZLİ TOPRAK* NOVEL

Abstract

The novel genre, which entered Turkish literature during the Tanzimat period, encompasses individual issues and a comprehensive narrative that addresses societal matters. Until the 1980s, most Turkish society lived in villages and rural areas. For this reason, village and peasant life became one of the main themes in Turkish novels. The hardships of village life, peasants oppressed under the pressure of the feudal structure, and the ultimate clash between the social order and the peasantry-embodied by figures such as the landlord, village headman, gendarme, and local elite-form the fundamental themes of these novels, contributing to the depth of the narrative. The cadres that founded the Republic did not view peasants merely as an economic component; for them, the peasantry was one of the most crucial figures in the modernization process.

With the rise of the Democrat Party to power, rural policies and discourses experienced a transformation, influencing the period's literature. In this context, *Hacizli Toprak* (1960) by Cengiz Tanker, which can be considered an example of rural discourse, forms the focal point of this study. Cengiz tanker portrays peasants by their realities. This study examines the reflection of rural discourse in literary texts through *Hacizli Toprak* (1960) by Cengiz Tuncer. Accordingly, the study first analyzes the representation of the village and peasantry in the novel, focusing on the grievances faced by the peasants and the ensuing resistance that arises from these grievances.

Keywords: Village Literature, novel, discourse, rural discourse, Cengiz Tuncer.

*Bu çalışma, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD'de hazırlanan "Demokrat Parti Dönemi Türk Romanında Köycü Söylem" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

*Öğr. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tömer, Tokat. yilmaz.merve@gop.edu.tr / ORCID: 0000-0003-2872-7271.

*Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tokat. emel.hisarcikliklar@gop.edu.tr / ORCID: 0000-0002-9497-509X.

Giriş: Köy Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi

Osmanlı toplumu ekonomik temelli, sınıflı bir yapıya sahip değildir. İçerisinde kumandanlar, din adamları, bürokratlar, eşraf ve halk gibi çeşitli gruplar olmakla beraber bu ayrışma günümüz kapitalist sistemindekiyle uyuşmamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu son yıllarında yaşadığı ekonomik çöküntüden kurtulmak için pek çok uğraş vermiş olmasına rağmen malum sondan kurtulamamıştır. Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra iktidarı elinde bulunduran grup, dönemde var olan en büyük ekonomik güç olan Batı tarzını benimsemek zorunda kalmıştır. Bu durum, Batının ekonomik üstünlüğünün dönem içerisindeki modernleşme politikalarında belirleyici bir etken olduğunu göstermektedir.

“Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra, iktidarı ele geçiren asker ve sivil bürokrasi emperyalist devletlere karşı bağımsızlığımızı korumak için yine Batı modelini sevmeyi en iyi çare olarak görmüştü. Çünkü o sırada askerî alanda olsun, ekonomik alanda, kültürel alanda olsun başarıya ulaşmış tek model Batı modeli idi. Ama Batı modeli sınıflı bir toplumdur ve ekonomik gücünü zengin burjuva sınıfından alıyordu” (Moran 2009: 9).

Cumhuriyet’in ilanı ve daha sonraki ilk yıllarda halkın yüzde sekseni köylerde yaşamakta ve tarım ile uğraşmaktadır. Bu durum, siyasetçilerin politikalarını köye, köylüye yöneltmesini sağlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi dönemi boyunca halkçılık politikasını takip etmek istemektedir. Lakin yapılan politikalar nedeniyle halktan gelecek tepkilerden çekinmişlerdir. *“Söz konusu dönem boyunca kitle hareketleri önlenmeye, yeni iletişim kanalları yaratılarak ileride resmî ideolojiye rakip olabilecek ideolojilerin önü kesilmeye çalışılmıştır. Bu da aslında doğaldır, her iktidar öncelikle kendi bekasını düşünür” (Karaömerlioğlu 2017: 221).* Dönemin belki de en köycü kurumlarından olan halkevleri bile devletin sıkı denetimine tutulmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi döneminde köycü söylem üzerine yapılan en önemli faaliyet köy enstitüleridir. Köy enstitülerinden *“[...] Türkiye’nin kırsal kesiminde eğitim reformları yaparak köylünün teknik ve iktisadi düzeyinde gelişmeler sağlaması beklenmiştir” (Karaömerlioğlu 2017: 225).* Toprak reformunun amaçları arasında *“Köylüyü toprağa bağlamak, toprak sahibi köylülerin sayısını arttırmak, kırsal kesimde hareketliliği ve köyden şehre göçü kısıtlamak, küçük köylülerin desteğini alarak solcu ve radikal hareketlerin yayılmasını önlemek...” (Karaömerlioğlu 2017: 226)* yer almaktadır. 1950’de Demokrat Partinin iktidara gelmesi ile birlikte var olan ağa-köylü ilişkisi değişmemiştir. Ağa bu dönemde de köylünün geçim kaynaklarını kontrol etmekte, gerekli gördüğü yerde müdahaleler yapmaktadır. *“1920-1960 döneminde ağa-köylü ilişkisinin değişmemesi ise salt toprak ağalarının ekonomik üstünlüğü ile açıklanamaz. İktidarın, toprak zengini sınıfın yararına olacak biçimde davranması -bazı milletvekillerinin hali hazırda toprak zengini olmasından da kaynaklı olarak- köylüler üzerinde olumsuzluk koşullarının devamına sebebiyet verecek biçimde ilerler” (Yılmaz 2019: 54).*

Feroz Ahmad ise bu dönemde yaşanan gelişmelerin köylülere yarayacak şekilde olduğunu düşünür. *“Traktör, toprak sahibi ile köylü arasındaki ilişkiyi de değiştirdi. Geçmişte köylüler üründen pay karşılığında ağanın tarlalarını ekiyorlardı; artık topraklı köylüler bile, ağanın traktörünü ödünç alıyor ve karşılığında kendi ürünlerinden pay veriyorlardı” (2012: 141).* En nihayetinde Cumhuriyet’in ilk yıllarından çok partili yaşama geçtiğimiz Demokrat Parti ve sonrası dönemde mevcut düzenin en kalabalık kısmını temsil eden köylülere siyasi partiler eğilmek zorunda kalır. Bu eğilim toplumun parçası olan yazarın etkilenmesine ve köy edebiyatının oluşmasına neden olur. Çalışmamızdaki bu kısım Cengiz Tuncer’in *Hacizli Toprak* isimli romanını yazmasına giden toplumsal sürecin anlatılmasına yöneliktir. Peki, köyün romanda mesele haline gelmesinde hangi süreçler yaşanmıştır?

Roman; kaygı, korku, hüzn, özlem, sevinç gibi olası tüm duyguları, olayları ve olguları anlatan bir edebî üretim olarak kurgu düzleminde yer almaktadır. Romanın çok sesli yapısı, anlatımın derinlikli olmasını sağlamakta, istenilen verilerin tasasızca kurgulanmasını olanaklı kılmaktadır. Söz gelimi bireyin yahut şeyin dramı sayfalarca anlatılmakta, neşeli bir sahne koca bir bölüme yayılmaktadır. Roman yazarının bu yapısal alandan kaynaklı rahatlığı onu çeşitli temaları dilediği uzunlukta ve yapıda kullanmasını kolaylaştırmıştır. Yazar, özgürlük alanının verdiği rahatlıktan kaynaklı tematik alanını dilediğince genişletmiş, romana her meselenin dahililiyle birlikte de eserin sınırını tamamen yok etmiştir. Bu genişleme, Tanzimat ile Batıya açılan

Türk edebiyatında belirginleşmiş ve Batıdaki birçok anlatıcı içiminin ilk defa kullanıldığı bu dönemde roman kendisini okuyucuya göstermiştir. Bununla birlikte Türk edebiyatında roman sosyal meselelere de ilgisiz kalmamış, topluma dair var olan sorunları bünyesinde barındırmıştır. “*Hatta yazıldıkları dönemin şartları gereği, sosyal meselelerle iç içe olmuşlardır. Köy ve köylü konusu da bu sosyal meselelerden biri olarak görülmüş ve ele alınmıştır*” (Kaplan 1997: 5). Bu çalışmanın da ana meselesi olan köye köylüye yönelik, Tanzimat dönemi edebiyatı ile kendini göstermiştir. Ahmet Mithat Efendi’nin *Gerçek Hikâye* (1876) ve *Bahtiyarlık* (1885) isimli hikâyeleri ile başlayan köylüyü anlatan edebiyat, Nabizade Nazım’ın *Karabibik* (1890) isimli romanıyla aslını bulmuştur. Bu roman beraberinde ilk köy romanı hangisidir sorusu üzerinden tartışmalarını gündeme getirmiştir. Ömer Solak, *Karabibik* romanını “*Cumhuriyet edebiyatının toplumcu-gereççi köy yaklaşımının Osmanlı dönemindeki bir öncüsü gibidir*” (2014: 47) ifadeleriyle tarif ederken Ahmet Kabaklı “*Uzun hikâye veya kısa roman sayabileceğimiz Karabibik bizde ilk köy romanıdır*” (Kabaklı 1978: 686) der. Demirtaş Ceyhun ise;

[...] Nabızâde Nâzım ’ın 1890 yılında yayımlanmış ‘Karabibik’ adlı yapıtının edebiyatımızdaki ilk köy romanı olduğu konusunda ise kimsenin kuşkusu yoktur galiba. Oysa Karabibik, yalnız ‘edebiyatımızdaki ilk köy romanı mıdır acaba, neredeyse bütün edebiyat tarihçilerimizce, eleştirmenlerimizce, araştırmacılarımızca savlandığı gibi? Çünkü gördüğümüz kadarıyla, konu edindiği köy Anadolu’da olduğu için, aynı zamanda Anadolu’yu anlatan ilk romanımız da odur” (Ceyhun 1996: 7)

diyerek *Karabibik* romanının işlevine Anadolu’yu anlatan ilk roman özelliği de yüklemektedir.

Kayahan Özgül (1998), ilk köy romanı olarak kızı Paşabey-zâde Ömer Ali Bey tarafından yazılan *Türkmen Kızı* isimli eseri kabul etmiştir. Bununla birlikte Ahmet Midhat Efendi’nin *Bahtiyarlık* isimli eseri “*Orhan Okay ve Zeynep Kerman’ın tespitlerine göre Türk edebiyat tarihinin ilk köy konulu eseri olarak değerlendirilir*” (Sağlam 2014: 1220). Tüm bu tartışmaların içerisinde topraklarımızın toplumsal yapısında değişimler meydana gelmeye başlamıştır. Zamanla Türk toplumunun en büyük toplumsal tabakasını oluşturan köylüler ve onların yaşadığı sorunlar romanlarda kendine daha fazla yer bulmaya başlamış, 20. yüzyılda halkın hâlâ önemli bir kısmının köylerde yaşıyor olması aydınları bu alana yöneltmiştir. Köy, köylüye yönelik ilgi Millî edebiyat dönemi ile artmaya başlar. Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Halide Edip Adıvar gibi yazarlar Anadolu halkının sorunlarına eğilmektedir. Bu yazarlara göre Türk köylüsü, bozulmamış, kirlenmemiştir. En saf şekilde varlıklarını devam ettirmektedir. Erken Cumhuriyet döneminde ise artık köy edebiyatı adıyla adlandırılan bir tür Türk edebiyatının sahnesinde var olmaya başlamıştır. Bu dönemin en önemli eseri ise Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun *Yaban* (1932)’dir. Aydın-köylü çatışmasının işlendiği eserde dönem edebiyatına yeni bir soluk getirmiştir.

Köy romanına farklı bir bakış açısı getiren süreç ise köy enstitülerinin kurulmasıyla başlar. Bu yapılanmayla birlikte yetişen yazarlar köyü, köylüyü tüm sorunları göz önüne serecek şekilde anlatmaktadırlar.

“Köy Enstitüleri aracılığıyla, öğrencilerin bilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanırken aynı zamanda okul içinde kazanılan bilgi ve tecrübelerin hayata aktarımı da önemli ve gerekli görülmüştür. Eğitim-öğretim sürecinin hem teorik hem de uygulamalı olarak planlandığı bu okullar ile köylerin öğretmen ihtiyacının karşılanması temel kuruluş amacı olarak öngörülmüştür” (Tural 2011: 17-21).

1940 ile 1954 yılları arasında faaliyet gösteren köy enstitüleri, öğrencileri ziraat, tarım, hayvancılık gibi farklı alanlarda eğiterek çocukların çok yönlü gelişmelerini sağlamıştır. Bu yönlerden biri de yazmak üzerinedir. Köyün içerisinden yetişen yazarları besleyen enstitülerin köy edebiyatının gelişimine önemli katkı sunduğu görülmektedir. Bu edebiyatın örneklerinden biri de Mahmut Makal’ın *Bizim Köy* isimli eseridir. “*1960 yılına gelinceye kadar çeşitli türlerdeki denemelerle bir hazırlık dönemi geçiren köy edebiyatı, kendisini karakterize eden ilk örneğini Bizim Köy (1950) ile verir. Ondan önce de Türk edebiyatında Anadolu köy ve kasabalarına ait gözlemleri anlatan denemeler yapılmıştır. Ancak hiçbirisi Bizim Köy’ün kazandığı başarı ve etkiye ulaşamamıştır*” (Kaplan 1997: 134-135).

Mahmut Makal, bu eserinde köyü ve köylüyü tüm çıplaklığı ile anlatmaktadır. Moran’a göre bu durumun hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır. “*Olumlu oldu çünkü, romancılara, Türk okurunun*

bilmediği taze ve çarpıcı bir gerçekliğin roman konusu olarak başarıyla işlenebileceğini gösterdi. Ama olumsuz bir etkisi de oldu yazarları bu konuda yanılttı” (2019: 18). Makal, köylülerin içerisinde bulunduğu durumu tarafsız bir gözle anlatmaktadır. Çok bilinmeyen bir hayatı okuyucuya tanıtan yazar, kendisinden sonra gelecek köyü anlatan yazıların önünü açmıştır. Makal’ın ardından Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Dursun Akçam gibi yazarlar köylüyü anlatan eserler kaleme almıştır.

1950’li yıllarda çok partili yaşama geçişle birlikte siyasi sebeplerle de olsa köyde farklı uygulamaların hayata geçirilmesi ve köye bakış açısının değişmesi, köy edebiyatını besleyen önemli bir nokta olmuştur.

“Köy romanı anlayışının gelişmesinde etkili olan bir başka nokta ise, 1950’li yıllardan sonra başlayan yoğun kalkınma hareketi içinde köy yollarına yapılan yatırımdır. Bu yatırımların hızlanması, 1946’dan sonra başlayan çok partili demokratik yapı içinde ortaya çıkan tartışmalar ve siyasal çekişmeler, Türk köyü için önemli bir canlılığı da beraberinde getirmiştir” (Yalçın 2003: 91-91).

İnci Enginün (2005), köy enstitülü yazarların romanlarında köylüleri fert olarak ele almadıklarını, ideolojileri doğrultusunda kurguladıklarını ifade etmektedir. Benzer bir ifadeye Enver Okur’da da rastlarız. Enver Okur (2002), bu dönemde köylüyü anlatan romancıların Marksist ideolojiye bağlı kaldıkları için köylülerin karakterlerini derinlemesine işlemediklerini eleştirmektedir.

Köy edebiyatı, köycü söylemi kendisiyle birlikte tekrar gündeme getirmiştir. Bu söylem Cumhuriyet öncesine dayanmaktadır. *“Köycü düşünce ilk olarak Cumhuriyet öncesinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde gündeme geldi. Bunda II. Meşrutiyet döneminde (1908-1918) Türk milliyetçiliğinin ortaya çıkmasının önemli bir rolü oldu. Bu yıllarda köylülere karşı başlayan ilgi özellikle dönemin etkin dergilerinden ‘Türk Yurdu’nda dile getirildi”* (Karaömerlioğlu 2017: 185). Peki köycü söylem hangi temel özelliklere sahiptir? Asım Karaömerlioğlu *Orada Bir Köy Var Uzakta* isimli kitabında erken Cumhuriyet döneminde köycü söylemin dört temel özelliği üzerinde durmaktadır: *“şehirleşme ve sanayileşmeye karşı ön yargısı; köyü ve köylüyü yüceltmesi, Batılaşma ile ilişkisi ve son olarak eğitimi köylerin dönüşümü için kilit güç olarak algılaması”* (2017: 66). Türk romanında köycü söylemin gelişimi 1950’li ve 60’lı yıllarda görülmektedir. Bu dönemde köylüye dair anlatımları yer aldığı romanlar altın çağını yaşamaktadır. Köycü söylem, içerisinde bulunduğu siyasi gelişmelerin etkisiyle şekillenmektedir. Demokrat Partinin köylüyü özne haline getirmesi, ön plana çıkarması romanlarda köycü söylemin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu romanlarda köy, ideal olandan oldukça uzak resmedilmektedir. Dil, köy ve köylünün tasvirinde kullanılmaktadır. Köylünün yaşadığı mağduriyetleri, başkaldırıları, iktidarla beraber yaşanan toplumsal değişim ve dönüşümleri, okuyucuya yine bu dil argümanı üzerinden aktarılmaktadır. Türk edebiyatında Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sabahattin Ali, Memduh Şevket Esenal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir gibi pek çok yazarın romanlarında köycü söyleme rastlamak mümkündür.

1. Cengiz Tuncer’in Hacizli Toprak Romanında Köycü Söylemin Akisleri

Köycü söylemin yer aldığı romanlar incelendiğinde, bu söylemin ya köyü idealize eden ya da toplumsal gerçekleri açığa çıkararak iki farklı eğilimle ortaya konduğu görülmektedir. Erken Cumhuriyet döneminde köy ve köylü, bakir, temiz ve saf oldukları düşüncesi ile yüceltilirken; Demokrat Partinin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında ise köylülerin yaşadığı eşitsizlikler, feodal yapının köylü üzerinde kurduğu baskı köycü söylemin romantik çizgiden ayrılmasına neden olmuştur. Cengiz Tuncer’in dönem içerisinde sosyalist gerçekçilik üzerinden oluşturduğu köycü söylemini *Hacizli Toprak* isimli eserinde görmek mümkündür.

1.1. Köy ve Köylü

Cengiz Tuncer, *Hacizli Toprak* (1960) isimli romanında köyün fiziksel tasvirine geniş bir yer ayırmamaktadır. Bununla birlikte Kesikbel’de yer alan köylerin fiziki olarak ayrı olmalarına rağmen kültürel olarak bir bütün oluşturduklarını da ifade etmektedir.

“Dağ aralarına, ovaya yerleşmiş, kırk pare köy vardı Kesikbel’de. Kimi Buldana bağlıydı, kimi Güney’e, kimi Alaşehir’e. Yine de buralara herkes Kesikbel köyleri derdi. Adetleri, kaderleri, korkuları, sevgileri hep birbirine benzerdi. Çokluk oturdukları köyün adını söylemezler,

‘Kesikbel deniz’ derler, çıkarlardı. Kesikbel sanki kırk parçaya bölünmüş bir koca köydü”
(Tuncer 1960: 5).

Yazarın bu tavrı, köyün mekân olarak ön plana çıkmasından daha çok köyün ve köylünün temsil ettiği değerleri önceleme düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim, köyü tasvir etmek yerine isminin nereden geldiğine değinmesi, köycü söylemin unsurlarından olan köye yüklenen anlamın anlaşılması amacına hizmet etmektedir. Bununla birlikte, yazarın köye dair verdiği detaylar, hikâye kurgusunun zeminini hazırlamaktadır. Karakterlerin yaşayacağı olaylara dair öngörüler sunmaktadır. Detaylardan biri köyün isminin nereden geldiği ile ilgilidir. “Bundan 70-80 sene evvel geçmiş bir olaydır bu. Ama sanki daha bu sabah olmuş. Gün ağarmadan evvel olmuş gibi en ince noktasına kadar bilinir. Sanırsınız ki yeni doğmuş çocuklar bile bu olayın şahididirler. Karaahmet bu köye adını vermiştir” (Tuncer 1960: 14). Karaahmet, köylünün yaşadığı mağduriyetlere karşı padişaha başkaldıran bir köylüdür. O, haklı olan köylünün yanında yer almıştır. Ancak bu başkaldırı onu eşkiya olmaya zorlar. Bir süre sonra da pusuya düşürülerek öldürülür. Bu durum köy halkının Karaahmet ile kurduğu önemli bağın destanlaşarak devam etmesini sağlar. Onun, kendileri için yaptıklarını unutmayan köylü onu efsanelerine konu etmektedir. Bahsi geçen bu detaylar, köyün temelinde var olan dinamiklerin anlaşılmasını olanaklı kılar.

Romanda köyün kuraklığından bahsedilmektedir. “Karaahmetli ovasında hiçti. Bereketsiz kurak toprak yer bitirirdi insanı” (Tuncer 1960: 58). Köy, bu bereketsiz topraklardan oluşmakta ve üzerinde yaşayan sakinlerine rahatlık vermemektedir. Zamanla içinde yaşadıkları topraklara benzeyen köylüler, kızdıkları zaman ne konuşacaklarını bilmeyen, öfkelerine hâkim olamayan kişiler olurlar. “Allah’ın toprağına nankörlük olmaz, dedi Serder. Kısır mısır ama, geçimimiz o yüzden. Bakma sen, biz köylüyüz kızdık mı lafımızı bilmeyiz” (Tuncer 1960: 21). Öfkeye çok çabuk düşmelerine rağmen yardımsever ve dayanışmacı ruhu da bünyelerinde barındırırlar. Onlar zor durumda kalan arkadaşlarına o istemese ellerinden geldiğince yardımcı olmaktadır. “Köylü kendi arasında Hasan’ın Mastan’a olan borcunun yarısını toplamıştı. Hasan bu parayı almağa yanaşmıyordu. Ama sonunda yemin billah derken Hasan yola geldi. Hasan’ın Mastan’a 160 lira borcu kalmıştı. Mahsulden sonra ödenecekti” (Tuncer 1960: 29). Bu dayanışma sadece kendi köylüleri ile sınırlı kalmaz. Güçlerinin yettiği herkese yardım etmeye çalışırlar. Bunu açıklayan örneklerden biri de birbirine sevdalı iki gencin saklanmalarına yardım etmeleridir. Birbirini seven Üsen ve Hatçe, ailelerinden kaçıp köye yakın bir boş evde saklanırlar. Bunları fark eden kimi köylü gençlerin yaşadıkları mağduriyetleri gidermek adına ellerinden geldiğince yardımcı olmaya çalışır. “Tam o sırada Mustafa’yla Ömer geldiler. Bir kucak öteberi getirmişlerdi. Hepsini ateşin yakınına bıraktılar. Hasan kalktı: Gidelim biz, dedi Ötekiler de kalktılar. Hasan:- Uğrarsız biz gine, dedi. Korkmayın” (Tuncer 1960: 34).

Romanda köyde yaşayan kadınlardan biri olan Aliye’den bahsedilmektedir. Aliye, köylü kadın karakterlerinden farklı bir profil çizmektedir. Bunun en önemli sebebi ise daha öncesinde kasabada yaşamış olmasıdır. O, kasaba ile köy yaşamı arasında bir bağ kurma görevi üstlenir. Bu da romanda yer alan kasaba köy arasındaki farklılıkların Aliye üzerinden sunulmasını sağlar. Aliye diğer köy kadınlarının aksine duyguları ve düşüncelerini çekinmeden dile getiren bir karakterdir. Onun bu tavrını gören Hasan ise hemen bir kıyasa girişir: “Hiç köy kızlarına benzemiyordu. Hasan içinden ‘Kasabada yetişmenin hali başka’ dedi. Yerine oturdu. Köy kızları ürkek olurdu. Yaban olurdu. Konuşmağa nazlanırlardı” (Tuncer 1960: 40). Yine can sıkıntısından çalışmak istemesini Hasan, daha önce kasabada yaşamasına bağlar. “- Canım sıkılıyor köy yerinde, alışmamışım, dedi. - Eh, dedi Hasan. Kabahat Mastanda, kasabada büyümüş kız köyde sıkılır elbet. - Köyden değil, dedi kız. Yapacak iş yok” (Tuncer 1960: 62).

Aliye’nin kasabada yetişmiş olması onu köydeki diğer kadınlar arasından ayırmaktadır. “Hiç köy kızlarına benzemiyordu. Hasan içinden ‘Kasabada yetişmenin hali başka’ dedi” (Tuncer 1960: 40). Aliye’deki farklılık, onu seven Hasan’ın gözünden okuyucuya sunulmaktadır. “Hiçte babasına benzemiyor bu kız diye düşündü. Sanki Mastan’ın kızı değil gibi geliyordu insana. En küçük sözlere, hareketlere dikkat ediyor, karşısındakinin gönlünü kırmamak için elinden geleni yapıyordu” (Tuncer 1960: 63).

Cengiz Tuncer’in *Hacizli Toprak* (1960) romanına bakıldığında köylülerin kolektif bir bilince sahip olduğu görülmektedir. Köylüler, zorlu doğa koşullarının hâkim olduğu köylerinde bir mücadele içerisinde yaşayan insanlardır. Bu nedenle de sıkı ve kuvvetli bağlara sahip ilişkiler kurarlar.

Sosyalist gerçekçi köycü söylemin var olduğu romanlarda, köy; ideal olandan oldukça uzak, var olan düzen tarafından sömürülen, yaşamın zorluklar içerisinde geçtiği bir mekân olarak sunulmaktadır. Bu nedenle yazar, köyün tasvirini ayrıntılı yapmamakta, köyü; köylülerin sorunlarının anlatıldığı bir sahne olarak görmektedir. Dahası köylülerin yaşadığı mağduriyetlere değinmekte, bu mağduriyetler karşısında takındıkları tavra yoğunlaşmaktadır.

2.1. Köylünün Mağduriyeti

Hacizli Toprak (1960) romanında köylü pek çok unsur tarafından mağduriyete uğrayan bireyler olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Bu unsurlardan biri kaymakamdır. Kaymakam, toplumsal düzende devletin temsilcisi ve mevcut otoritenin bir figürü olarak yer almaktadır. Tarafsız ve şeffaf olması beklenen kaymakam, *Hacizli Toprak* (1960) romanında tam tersi hareketlerde bulunmaktadır. O, güçlüünün yanında yer almakta, köylüyü mağdur etmektedir. Şeyho ile birlik olması bunun göstergesidir. Şeyho oldukça zengin bir eşraftır. Kaymakamı ikna ederek Benekli köyünden arazi satın alır. Ancak bu satın alma ne kanunidir ne de köylünün izniyle olmuştur. Bu durumu köylü sindiremez. Çünkü ellerindeki topraklar kaymakam yüzünden tanımadıkları biri tarafından satın alınmıştır. Gürro isimli bir köylü ise Şeyho'yu öldürür. Bu ölüm masum köylü Gürro'nun hapse girmesine, kaymakamın ise görevinden olmasına neden olur. *“Uzun sürmüş dava. Tarlalar Şeyhonun değilmiş. Köy malıymış. Olan Gürro'ya bir de kaymakama olmuş. Meğer Şeyhoyla anlaşmış kaymakam. Şeyho haksız, Kaymakam haksız. Ama ölmüş bir kere”* (Tuncer 1960: 50).

Romanda köylüyü en çok mağdur eden, onlara zulmeden Mastan isimli bir ağadır. Mastan Ağa, köylüler için geçmişten gelen ve soyunda zalimlik barındıran biridir. Efsanelerine konu ettikleri, “soylu eşkıya” Karaahmet'i öldüren Mastan Ağa'nın soyudur. Üstelik, bu ölüm düzenbazlığın ürünü olarak gerçekleşmiştir. Halkın sevgisini kazanan Karaahmet'in adı bir şekilde öldürülmesi köylünün benliğinde travmatik bir etki yaratmıştır. *“Kesikbel köylerinde Mastan soyundan gelenlerin hakkı saygı ve korkudur. Bu Kesikbel'in kanunudur. Bütün Kesikbel köylerinde bu saygının, bu korkunun altında kin saklıdır. Köklü, soylu bir kin. Adete eskimeyen, her gün daha güçlenen bir kin. Çocuklar elleri ayakları ile beraber bu kinle doğarlar sanki. Ama Karaahmetli köylülerinin kini daha büyük, daha köklüdür”* (Tuncer 1960: 13).

Mastan Ağa, soyundan gelen bu zalimkâr ve aldatıcı davranışlarını sürdürmektedir. Bu nedenle de halkın benliğinde baskı ve zulüm ögesi olarak var olmaktadır. Mastan Ağa zulmünü pek çok yerde göstermektedir. Maddî olarak zor durumda olan köylüye borç para vermekte, bu parayı da olmayacak bir zamanda köylüden geri istemektedir. Köylü çaresiz bir şekilde para bulmaya çalışmaktadır. Bulamayan köylüler ise haciz yoluyla topraklarını Mastan Ağa'ya vermektedir. Mastan Ağa için bu önemli bir kazanç kapısıdır. Bu nedenle kimi zaman haczi kime yollayacağı üzerine derin derin düşünmektedir. *“Hepsini alması farz değildi ya. İşine gelenleri, köylünün pek ses çıkaramayacağı gibi birkaç kişininkini alırdı. Feci Kadrinin tarlasını alırdı. Kimse de bir şey diyemezdi. Keler İbrahim'in ki de öyle. Deştimanın tarlasını da alabilirdi. Yeli cinli adamdı. Pek uzağa yakına akılları ermezdi”* (Tuncer 1960: 75). Köylü bu durumun farkındadır.

Normal şartlarda Mastan Ağa, kasabada yaşamaktadır. Onun köyü ziyaretleri, haczi de beraberinde getirmek demektir. Bu nedenle onun gelişleri köylülerde tedirginlik yaratmaktadır. *“Bu deyyus burada kalırsa fena diyordu. Uykusu kaçır milletin gene”* (Tuncer 1960: 10). Ancak bir gün köye taşınmaya karar verir. Bu köylü için beklenmedik ve istenmedik bir durumdur. *“- De gayri Musa, dedi. Senin çayı çok içeriz bundan kelli. - Çok mu galacan ağa, dedi Musa.- Gitmeyeceğim ki, dedi Mastan, Çocuklar da gelecek yarına. Kahvedekiler, kurşun yemiş gibi oldular. Yüzleri sapsarı kesilmişti”* (Tuncer 1960: 11). Mastan Ağa'nın köyde kalması köylülerin zulüm günlerinin başlangıcı olur. *“Mastan bir köye geldi mi yalnız gelmezdi. Hemen arkasından adamları damlardı. Arkasından ‘Ağanın haczi’ gelirdi. Kesikbel için, kırka yakın Kesibel köyü için ‘Ağanın haczi’ ölüm demektir. Her yere girerdi, her şeye burnunu sokardı. Bu Allahın belası haciz”* (Tuncer 1960: 12). Köylü hem Mastan Ağa'ya hem de hacze karşı öfke duymaktadır.

Mastan aslen Çakallar köyündendir ancak sahip olduğu para ve güç sayesinde Karaahmet köyüne yerleşmiş, köylü halka ağalık yapmaya başlamıştır. Romanın çatışma merkezi Mastan'ın köye yerleşmesi ile başlamakta, köylüye karşı sergilediği zalimce tavırlar ile de devam etmektedir. Yazar, çatışmayı diri tutabilmek adına Mastan'ın zalimliklerini tekrar tekrar okuyucuya hatırlatmaktadır. *“Köylü üçe bir faiz verirdi. Ama*

tarlayı kaptıran çok olurdu. O zaman Mastanın aldığı bire beşti, bire ondu” (Tuncer 1960). “Köylü bir kör boğaza, bir de Mastanın üçe birine çalışıyordu” (Tuncer 1960: 60).

Köylü içerisinde ise en büyük mağduriyeti Hasan yaşamaktadır. Hasan, diğer köylülerin aksine Mastan’a samimi olmayan hiçbir cümle söylemez. Onu övmez. Köylünün ona dalkavukluk etmesine de katlanamaz. “Hasan kalktı, dışarı çıktı. Havadan anlamıştı neler olacağını. Mastana yalvaracaktı köylü. Bütün gün veryansın ettikleri o adama dalkavukluk edeceklerdi. Elini ayağını öpelim ağam, diyeceklerdi. Sen bi goca ağasın, herkesin bubasisın... Etme eyleme, şanına yakışmaz. - Senden gayri kimimiz var elimizden tutan... Bu lafları duymak istemezdi Hasan. Ağrına gider. Kanına dokunurdu” (Tuncer 1960: 23).

Hasan’ın bu tutumu Mastan’ın ona karşı düşmanca duygular beslemesine neden olur. Bu nedenle de ona özellikle zalimlik etmekten geri kalmaz. Köylülerin borç tarihlerini ertelemesine rağmen Hasan’inkini öne çeker. Böylece Hasan’ın elindeki bir avuç toprağa sahip olacaktır. Mastan için beklenmeyen ise köylünün Hasan’ın borcu için birlik olmasıdır. Köylünün yardımıyla parayı tamamlayan Hasan, tarlasını hacizden kurtarır. Ancak birbirine seven iki gencin kaçıp köyün yakınlarındaki eve sığınmaları onun Hasan üzerindeki yeni planını destekler. Jandarmaya haber vererek kaçan gençlere yardım ettiği gerekçesiyle tutuklanmasına neden olur. “Eh, dedi. Bu iş bitti. Sıra Hasan’da şimdi. Muhtar şaşkın şaşkın:- Hayda dedi. O da nerden girdi bu işe. Onbaşı başını iki yana salladı. - Ne sandındı, dedi. Bunları saklayan o” (Tuncer 1960: 43).

Yazarın köycü söyleminde, köyün kaymakam ve ağa gibi otorite figürler tarafından mağdur edildiğinin görüldüğü, toplum içerisinde güç olarak kabul edilen bu figürlerin köylüyü tahakküm etmek istediği bir yapıyı okuyucuya sunmaktadır.

1.2. Köylünün Haksızlığa Karşı Direnişi

1950-1960 dönemi içerisindeki köycü söylemin önemli motiflerinden biri; haksızlık karşısında köylünün kimi zaman bireysel kimi zaman ise kolektif bir başkaldırıya bulunmasıdır. Geleneksel toplum yapısında köylü, uğradığı zulümlere ya da haksızlıklara karşı sessiz kalmakta hatta böyle olmaya zorlanmaktadırlar. Ancak zamanla yaşanan bu hak ihlallerine karşı bireysel başkaldırıları ortaya çıkmıştır, bu bireysel başkaldırıları kolektif başkaldırıları beslemiştir. Cengiz Tuncer’in *Hacizli Toprak* (1960) isimli eserinde de bu başkaldırının izlerini görmek mümkündür. Başkaldırı sahiplerinden biri eşkiya olan Karaahmet’tir. Köye adını da veren Karaahmet, Osmanlı İmparatorluğu zamanında yaşamış, kuvvetli, zeki ve dirayetli bir köylüdür. “Herkesle iyi geçinir, kimseyi kırmazmış ‘Padişahın adamları müstesna’ Zaten köylünün onu çok sevmesinin asıl sebebi buymuş ya” (Tuncer 1960: 14). Ancak bir gün padişahın fakir köylülere salma salması onun başkaldırmasına neden olur. “Gidin söyleyin, demiş. Köylünün verecek bir kuruşu yok. Canımızı alacak değiller ya. Adamların en büyüğü, atların en güzeline binmiş olanı elindeki kamçıyı havada bir defa dolaştırıp, Karaahmetin yüzüne çalmış. O dev gibi adam. O heykel gibi dimdik duran adam devrilmiş yere. Sonra kalkmış, şöyle bir bakmış adamlara, yürümüş, gitmiş...” (Tuncer 1960: 14).

Bu olay Karaahmet için milat olur. Eline tüfeğini alır ve dağları mesken eyler. “[...] Karaahmet günden daha büyük bir çeteye sahip olmuş. Hafız Ağayla birlik bütün eşrafın başına bela kesilmiş...” (Tuncer 1960: 15). Ancak onun da başından belalar ve düşmanlar eksik olmaz. Karaahmet, “Yanına da Çakallar köyünden Mastan Mustafa’yı katip almış. Bütün Kesikbelde, Mastan Mustafa’dan bu kurt Hafız’dan başka okuyup yazma bilen yokmuş. Mastan Mustafa tez günde gözüne girmiş Karaahmedin” (Tuncer 1960: 15). Ancak, Mastan Mustafa Karaahmet’in başına konan altınlara sahip olma fikri nedeniyle adamı öldürür. “Günlerden bir gün, tan yeri ağarırken; Karaahmedin adamları uyanmışlar. Bakmışlar Karaahmet yok. Bakmışlar Mastan Mustafa yok... Kurt düşmüş içlerine. Sonra bir derenin yatağında, Özürlük deresinin yatağında Karaahmedin başsız cesedini bulmuşlar” (Tuncer 1960: 15).

Cengiz Tuncer’in *Hacizli Toprak* (1960) isimli romanında başkaldıran bir diğer birey Aliye’dir. Aliye, zalim Mastan Ağa’nın kızıdır. O, babasının en çok zulmettiği Hasan’a karşı sevgi beslemektedir. Bu sevginin en büyük sebeplerinden biri Hasan’ın Mastan’a karşı sergilediği dik duruştur. Aliye babasının kendisine gösterdiği şiddete rağmen Hasan’dan vazgeçmez. Hasan ile muhabbetini devam ettirir. “Mastan ahlayıp ofluyordu. Kızının böyle karşısına geçip, her lafına çatır çatır karşılık vermesi ağrına gidiyordu. Ağrına gidiyordu ama gene de ses etmiyordu” (Tuncer 1960: 64). Mastan, Aliye’nin Hasan nedeniyle kendisine başkaldırmasına sessiz kalmaz.

“O senin düşmanın değil ki, dedi Aliye sesi gürdü. Mastan soludu: - Değil mi? Ya ne öyleyse? - Sen onun düşmanısın. Mastan Aliye’nin ağzını kapatmak istermişçesine elini boşluğa uzattı. Sus. -Değil ya düşmanın, dedi. Aliye. Neyini gördün? - Sus. - Susmayacağım işte. Suçsuz yere hapise attırdın. Anbarımı yaktın. Sonra bir de düşmanım diyorsun. Senin ona düşmanlığın var. Sen onun peşinde dolantıyorsun. Mastan ayak parmakları üstünde havalandı. İleri doğru uzandı. Gecenin sessizliği içinde bir tokat şakladı. Sonra uzun, boğucu bir sessizlik oldu. Aliye’nin sesi duyulmuyordu. Sonra ince bir ağlama başladı” (Tuncer 1960: 160).

Aliye babasının yaptığı haksızlıklara sesini çıkartmaktadır. Ancak kızının kendisine gösterdiği direnişi Mastan şiddet yoluyla çözüme kavuşturmaya çalışır.

Bireysel direnişlerin yetersiz kaldığı durumlarda ise köylüler kolektif bir başkaldırıya başvurur. Köylünün elindeki topraklara sahip olmak isteyen Mastan çeşitli planlar kurar. “Aklına başka düzenler geliyordu. Hepsini alması farz değildi ya. İşine gelenleri, köylünün de pek ses çıkaramayacağı gibi birkaç kişininkini alırdı. Fetci Kadrinin tarlasını alırdı. Kimse de bişey diyemezdi. Keler İbrahim’inki de öyle. Deştimanın tarlasını da alabilirdi. Yeli cinli adamdı üçü de” (Tuncer 1960: 75). Kurduğu plandan hareketle de köye haciz memurlarını getirir. “İyeni Ahmetli kasabaya yolladı. Hacizcileri çağırсын diye. Arkasından. - Jandarmalara da söyle, dedi. Köylü işi azıttı diye. Bir muhtarın bu işi becereceği yok, dedi. Millet birbirini yiyecek. Bi görünseler fena olmaz” (Tuncer 1960: 75). Mastan planı işler ve köye haciz memurları gelir. Ancak Mastan, öngöremediği bir direnişle karşılaşır. Hasan liderliğinde köy halkı Mastan Ağa’ya başkaldırır. Onlar, Kadri, Destiman ve İbrahim ile başlayan bu adaletsiz eylemlerin kendilerini de bulacağını bilir. “Biz biz biz, dedi. Başka lafın yok mu senin. İstedüğün cennetlik, istemediğin cehennemlik. Bugün ona yarın sana. Bi kere köylü başını eğdi mi kaldırmaz gayri” (Tuncer 1960: 76). Hasan, bireysel başlayan bu adaletsizliğin toplumsal bir boyut kazanacağını düşünmekte, bu nedenle de köylüyü uyarmaktadır. “İş sürüye gurt düşürmemeli, dedi. Sürüye gurt düştü mü yandın gitti. Zarar vermedik goyun galmaz” (Tuncer 1960: 76). Hasan’ın söylediklerini haklı bulan köylü Mastan’ın evine doğru yol alır. “Haber çabuk duyulmuştu. Köyde ne kadar adam varsa toplanmış peşlerinden geliyordu. Peşlerindeki kalabalık her an biraz büyüyor; genişliyordu. Kadınlar, çocuklar da takılmışlardı en sona” (Tuncer 1960: 78). Köylü hızlı bir şekilde organize olur. Çoluk çocuk herkesin başkaldırıya katılması, köylülerin sorunlara karşı birlik olma refleksini vurgulamaktadır. Hasan’ın önderliğinde başlayan bu başkaldırı amacına ulaşır. Mastan; “Halil, diye ikiledi Muhtar Kerim. Gel dön bu işten sen. Fukaralar dua etsin sana. Yazık çoluk çocuk açıkta kalacaklar. Mastan değişti: - Hah, dedi. Hah işte laf dediğin böle olur. Senin hatırın için Kerim a, dedi. Sırf senin mübarek hatırın için dönüyorum. Kesikbel’in kırk köyüne değişmem senin hatırını” (Tuncer 1960: 81) diyerek bahanesi üretir. Ancak vazgeçmesinin sebebi Muhtar Kerim değildir. O, başkaldırının kendisine kaybettireceği şeylerden korktuğu için verdiği karardan dönmek zorunda kalır.

Sonuç olarak, köylülerin başkaldırısı hem bireysel hem de kolektif şekilde romanda kendini göstermektedir. Bireysel başkaldırı adalet arayışından ve bireysel özgürlük alanının tahrip edilmesinden doğarken kolektif başkaldırı, köylülerin toplumsal yapının ona sunduğu adaletsiz tutumlara karşı direnmesinin ürünü olarak şekillenmektedir.

Sonuç

Türk romanında köy ve köylüye dair romanların ortaya çıkması peşi sıra köycü söylemi de anlatı dünyasına getirmiştir. Tanzimat döneminden itibaren köylünün yaşadığı sıkıntılar, hak ihlalleri, adaletsizlikler ve uğradıkları baskılar romanlarda yer bulmaya başlamış ancak asıl hüviyetini 1950’de yayımlanan Mahmut Makal’ın *Bizim Köy* isimli eseri ile bulmuştur. Köy enstitülerinin kurulmasıyla birlikte daha fazla önem kazanmış, köylü anlatısının merkezi noktasına konumlanmıştır. Cumhuriyet’in halkçılık ilkesine dayanan politikalar ve ‘köylü milletin efendisidir’ söylemleri, köy romanına yansımış ve köy idealize edilerek ele alınmıştır. Halkçılık düşüncesi köylüyü toplumun değişmez ve temel unsuru olarak görmektedir. Ancak *Bizim Köy* isimli eserle birlikte, romantize ettikleri köylerin içerisinde bulunduğu durumu gören aydınlar bu defa kalemlerini köylünün gerçekliklerini tüm çıplaklığı ile okuyucuya sunmak için kullanmışlardır.

Köy ve köylü teması köycü söylemin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Cengiz Tuncer’in *Hacizli Toprak* isimli romanı, köylünün mağduriyetlerini ve bu mağduriyetler nedeniyle gerçekleştirdiği

başkaldırıcıyı romandaki söylemin içerisine yerleştirmiştir. Sosyalist gerçekçi izler taşıyan söylem köy romanının etkisini arttırmıştır. *Hacizli Toprak* romanı, köylünün feodal yapı, hak ihlali ve ekonomik sürüncemelerini gerçekçi bir bakış açısıyla anlatmaktadır. Bu bakış açısıyla yazılması romanın Türk edebiyatındaki toplumsal işlevini güçlendirmektedir. Romanın ana izleği köylünün sahip olduğu toprak ile kurduğu bağıdır. Bu bağın ekonomik nedenler yüzünden bozulması ve toprakların kaybedilmesi romanı drammatize eden unsurlar arasında yer almaktadır. Tuncer, köylüleri tüm gerçeklikleriyle resmetmekte, köyün içerisindeki konumlarını okuyucuya sunmaktadır. Ağanın baskısı ve zulmü etrafında ezilen köylü, başkaldırılarıyla bir direnç sembolü haline gelmektedir. Roman köylülerin yaşam mücadelesini detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Roman, köylünün toplumdaki yerini sorgulatan bir anlatıma da sahiptir. Sadece, doğanın ona sundukları kadarı ile yetinen ancak elinde bulunan bu az nesneden bile olmak zorunda kalan köylü, zulme uğramaktadır. Ancak romanda, köylünün modernleşme içerisindeki yeri de vurgulanmaktadır. Geleneksel yapıdaki sessiz kalması gereken köylü, salt trajik bir figür değildir. O, aynı zamanda toplumsal yapıdaki mücadelenin öznesi konumundadır.

Sonuç olarak; Cengiz Tuncer, köylüyü merkeze alan *Hacizli Toprak* romanında kullandığı köycü söylem ile köyün toplumsal, ekonomik ilkelerini ortaya koymaktadır. Bu anlayışı da romanının içerisinde halkçılık ilkesiyle bütünleştirmektedir. Böylece, Türk edebiyatındaki köycü söylemin anlamını derinleştirmektedir.

Kaynakça

- Ahmad, Feroz (2012). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. (Çev. Yavuz Alogan). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Alemdar, Yalçın (2003). *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Çağdaş Türk Romanı 1946-2000*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Demirtaş, Ceyhan (1996). *Türk Edebiyatındaki Anadolu*. İstanbul: Sis Çanı Yayınları.
- Enginün, İnci (2010). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kabaklı, Ahmet (1978). *Türk Edebiyatı II*. İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.
- Karaömerlioğlu, Asım (2017). *Orada Bir Köy Var Uzakta: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaplan, Ramazan (1997). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Moran, Berna (2009). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okur, Enver (2002). “Çok Partili Demokrasi Dönemi Türk Romanı”, *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, S. 65- 66–67, s. 67-81.
- Özgül, M. Kayahan (1998), “İlk Köy Romanımız Türkmen Kızı (Mı?)”, Dursun Yıldırım Armağanı, Ankara: Feryal Matbaacılık.
- Sağlam, M. Halil (2014). “Tartışmalı bir Eser: Ahmet Mithat Efendi'nin Bahtiyarlık Romanı Üzerine Bir Tahlil Çalışması” *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S 9, s.1219-1234.
- Solak, Ömer (2014). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Merkez-Taşra Çatışması*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları.
- Tuncer, Cengiz (1960). *Hacizli Toprak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tural, A. (2011). “Türk Eğitim Tarihinde Alternatif Bir Model: Köy Enstitüleri”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 17-21.
- Yılmaz, Ebru (2019). *Fakir Baykurt ve Kemal Tahir Yapıtlarında Köy ve Köylülük Olgusu: Karşılaştırmalı Sosyolojik Bir Değerlendirme*. Yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.